

Kansanlaulu – kansan laulu

Pohdintoja kansanlaulun opetuksesta

Heidi Harju

Opinnäytetyö
Huhtikuu 2010

JYVÄSKYLÄN AMMATTIKORKEAKOULU
JAMK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Tekijä(t) HARJU, Heidi	Julkaisun laji Pedagoginen opinnäytetyö (5 op)	Päivämäärä 15.05.2010
	Sivumäärä 14	Julkaisun kieli Suomi
	Luottamuksellisuus () saakka	Verkojulkaisulupa myönnetty (X)
Työn nimi KANSANLAULU – KANSAN LAULU		
Koulutusohjelma Opettajan pedagogiset opinnot musiikin ja tanssin alalla		
Työn ohjaaja(t) PYLKKÄ, Outi		
Toimeksiantaja(t)		
<p>Tiivistelmä</p> <p>Pedagoginen opinnäytetyö sisältää pohdintaa ja pedagogisia kokemuksia kansanlaulun opettamisesta. Opinnäytetyössä pohdin kansanlaulun opettamisen pedagogisia malleja sekä erilaisten ääniharjoitteiden hyödyntämistä opetuksessa, jotta saataisiin aikaan mahdollisimman tyylinmukainen kokonaisuus.</p> <p>Lisäksi punnitsen mahdollisuutta luoda niin sanottu kansanlauluopas, joka mahdollistaisi tyylinmukaisen oppimisen myös harrastelijalle. Muutaman erilaisen harjoitteen esittely ja käyttötarkoituksen mallintaminen tuo lisää näkökulmaa työssä. Johtopäätöksessä totean kansanlaulun- ja laulunopetuksen olevan jatkuvaa omaa oppimista, jossa oma tietotaito ja sen kasvattaminen ovat avainasemassa.</p>		
Avainsanat (asiasanat) kansanmusiikki, kansanlaulu, pedagogiikka, lauluharjoite		
Muut tiedot		

Author(s) HARJU, Heidi	Type of publication Diploma project (5 ECTS credits)	Date 15052010
	Pages 14	Language Finnish
	Confidential () Until	Permission for web publication (X)
Title KANSANLAULU - KANSAN LAULU (FOLK SINGING - FOLKS SINGING)		
Degree Programme Pedagogical studies for music and dance teachers		
Tutor(s) PYLKKÄ, Outi		
Assigned by		
<p>Abstract</p> <p>Pedagogical thesis includes reflection and experiences from teaching of folk singing without any actual literature out of it. This thesis is about the models of teaching folk singing and using different kind of voice practices in teaching. These practices are in use to get the most typical kind of sound in need.</p> <p>Beside that I am reflecting a possibility to author a so called folk singers guide, so that everyone else could enjoy the world of folk music and folk singing. Showing a few voice practices makes the aspect a little bit wider. In a conclusion I decline the teaching of folk singing and singing in general to be continuous learning in life. In which your own knowledge and making it larger are the keywords.</p>		
Keywords folk music, folk singing, pedagogic approach, singing rehearsals		
Miscellaneous		

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO.....	5
2 KANSANLAULUN PEDAGOGISIA LÄHTÖKOHTIA	6
3 OPPIMISMENETELMÄT	8
4 SOVELLUTUKSIA LAULUHARJOITTEINA.....	9
5 LOPUKSI.....	11
LÄHTEET	12
LIITTEET	13

1 JOHDANTO

Kansanmusiikkia opiskeleva eli allekirjoittanut on elämässään siinä vaiheessa, että pitäisi jo huomata kuinka kaikki toimii. Valmistuminen on lähellä ja tuntuu etten ole varsinaisesti vielä edes aloittanut oppimista. Pitäisi osata opettaa laulun perustaidot ja kansanlaulun sekä -musiikin syvintä olemusta. Materiaalia on runsaasti, mutta perusteiden opettaminen on ollut tähän asti jokaisen opettajan vastuulla.

Nyky-yhteiskunnassa kansanmusiikki koetaan monesti isovanhempiemme ajan perinteeksi, jota ei enää tarvitse niin vaalia. Kuitenkin monet populaarimusiikin edustajat hyödyntävät jatkuvasti kansanmusiikkia ja -perinnettä ohjelmistossaan. Lauluoppaan kirjoittaminen, jonka ideana on opettaa kansanperinnettämme aivan juuritasolta alkaen, on pyörinyt mielessä usein. Pieni kirja, jossa olisi selitetty lyhyesti eri kansanlaulutyyplejä ja esimerkkejä niistä. Mukana tulisi cd, joka sisältäisi runsaasti esimerkkejä. Tämä kirjanen on tulevaisuuden projekti, jonka myötä toivon lisääväni eri-ikäisten ihmisten mielenkiintoa kansanlaulua kohtaan.

Tässä työssä kuitenkin paneudun lähinnä siihen pedagogiseen problematiikkaan, joka tulee vastaan kansanlaulun opiskelussa ja opettamisessa. Miten opettaa asioita, joiden pedagoginen pohja tulee lähinnä vain omalta opettajalta? Opettajatkin ovat oppineet osaamansa asiat jostain. Onko järkevää perustaa omaa opettajuutta vain yhteen näkökulmaan?

2 KANSANLAULUN PEDAGOGISIA LÄHTÖKOHTIA

Kansanlaulun opettaminen on vuorovaikutteista. Kuulonvarainen oppiminen on suuressa osassa, kun lähdetään oppimaan tyyliin liittyviä asioita. Konstruktivismi tulee voimakkaasti esille laulun opettamisessa. Tällöin oppimisessa korostetaan, että oppilas muokkaa tietoa aktiivisesti ja omaehtoisesti. Myös oppilaan aikaisemmat kokemukset vaikuttavat oppimisprosessiin. Kuulonvaraisessa oppimisessa tästä on vain hyötyä. Oppilas sisäistää tyylinmukaiset seikat ja oppii hyödyntämään niitä omassa laulussaan. Opettaja auttaa oppimista tuomalla esiin lauluun liittyvää tematiikkaa ja antaa vinkkejä opitun hyödyntämiseen. Omassa opetuksessani pyrin olemaan juuri tuollainen opettaja, sillä opettajan tehtävä on luoda opiskelijalle turvallinen oppimisympäristö, jossa on mahdollista oppia oman äänen ja tyylin tuomat edut.

Kim Borg on suomalaisen klassisen laulun pitkän linjan uranuurtaja ja kunnioitettu maestro. Hän on juuriltaan romanikulttuurin edustaja, ja tuossa kulttuurissa laulu on ollut aina tärkeää. Vuosisatojen saatossa romaneille tyypillinen voimakas lauluääni ja omanlaisensa äänenväri ovat onnistuneet pysymään käsittämättömän hyvin. Opettajalle Borg on antanut kirjassaan *Suomalainen laulajanaapinen* (Borg 1999) eräänlaisen huoneentaulun, joka sisältää 22 muistettavaa asiaa (ks. liite1). Ei saa luulla omistavansa yhtä autuaaksitekevää metodia, sitä ei ole, Borg toteaa taulun kohdassa kolme. Sama tulee esille myös kansanlaulussa. Opiskelijalla on luonnollinen ääni ja tyyli, jota tulisi vahvistaa, ei muokata tiettyyn muottiin sopivaksi.

Tähän työhön käyttämissäni lähteissä suurimmassa osassa laulamista on käsitelty lihassuoritteena, niin kuin esimerkiksi urheilua. Mari Koistinen on omassa teoksessaan *Tunne kehosi- vapauta äänesi: Äänitimpurin käsikirja* (Koistinen 2005) lähtenyt tutkimaan laulua lihasteknisenä suoritteena ja

kirjassa kerrotaan kaikki laulamiseen liittyvät asiat aivan ruohonjuuritasolta alkaen. Omassa teoksessani tulen varmasti käsittelemään asioita hieman samoista lähtökohdista.

Raija Roivainen on toinen pitkän linjan klassinen laulaja, joka on tehnyt oman teoksensa laulamisesta ja sen opettamisesta. Hän hyödyntää opetuksessaan Alexander- tekniikkaa ja lähtenyt myös tutkimaan laulua lihasten suorittamana liikkeenä. Roivainen keskittyy kirjassaan *Laulamisen sietämätön helppous* (Roivainen 2004) enemmän tutkimaan lihasten toimintaa ja kuinka niiden tulisi toimia. Roivaisen mukaan termiä tuki ei saisi käyttää sen harhaanjohtavan merkityksen vuoksi. Laulutuelle tarkoitetaan yleisesti ruumiin valmiustilaa laulun alkaessa. Tällöin alavatsan ja lantionseudun lihakset jännittyvät muodostaen mahdollisimman hyvän tuen hengityksen toimimiseen.

Roivainen on osittain oikeassa tuki- sanan käytön suhteen. Jos ei tiedosta opetusvaiheessa, mitä tuki on, niin on aivan turha lähteä käyttämään kyseistä termiä ja sotkemaan oppilaan ajatuksia. Omat opettajat ovat onneksi aina selittäneet termit tarkkaan, joten voin hyvillä mielin opastaa myös omia oppilaitani samalla tavalla. Jos jonkun heistä on vaikeaa ymmärtää kyseistä termiä, vaihdan sen ymmärrettävämpään muotoon.

Tämänhetkinen kansanlaulun opetus perustaa vahvasti vallalla oleviin käsityksiin, joita sitten muokataan omaa alaamme vastaavaksi. Klassisen ja pop-jazz -laulun äänenavausharjoitteet ja hengitysharjoitteet ovat läsnä jokapäiväisessä opetuksessa. En ole varma, voiko kansanlaulua opettaa tehokkaasti muulla kuin mestari-kisälli -menetelmällä, sillä se on kuulunut opetukseen jo varhaisista ajoista lähtien. Meidän mestareitamme laulussa ovat ne rahisevat äänitteet ja taitavat opettajamme. Nuotteja pyritään käyttämään opetellessa eri versioita samasta laulusta tai tarkistaessa jonkin kohdan oikeellisuutta.

3 MENETELMÄT

Kansanlaulussa meillä on aineistona kunnioitettava määrä arkistonauhoitteita ja kirjallisia tallenteita, joista meidän nykylaulajien on hyvä aloittaa. Kansanlaulun aloittavan ensimmäisillä tunneilla keskitytään kuuntelemaan ja tutkimaan sitä perinnettä ja niitä tapoja, mikä entisaikaan on ollut täysin luonnollista. Myös muiden maiden kansanlaulukulttuurista saa tärkeää tietoa. Tämän jälkeen aloitetaan se varsinainen laulunopiskelu.

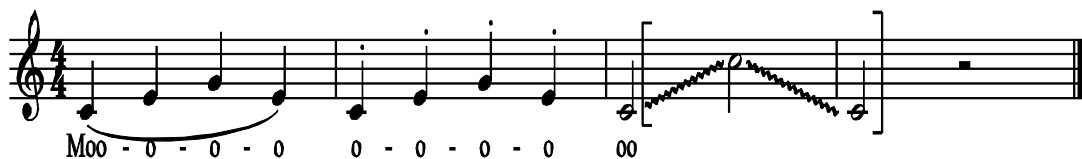
Riippuen oppilaan motivaatiosta olisi hyvä lähteä ihan perinteisestä runolaulusta ja siihen liittyvästä tematiikasta. Runolaulu on pohja kaikelle muulle suomalaiselle kansanmusiikille. Tämän jälkeen siirrymme asteittain uudemman perinteen puolelle, jolloin uutena asiana tulevat muun muassa balladit, polska-, reki-, pilkka- ja piirileikkilaulut. Pidemmälle edetessä materiaali laajenee ja uudet laulutyyli, kuten inkeriläinen laulutyyli ovat vahvasti mukana. Laulunopiskelun edetessä opiskelijalla on mahdollisuus sitten erikoistua haluamalleen osa-alueelle. Mikäli kyseessä on harrastaja, on tärkeää kertoa mahdollisimman yksityiskohtaisesti eri tyyleistä ja niiden historiasta.

Opettajan ja oppilaan välinen vuorovaikutus on ensisijaisen tärkeää kansanlaulun oppimisessa. Oppilaan voi olla monesti todella vaikeaa saavuttaa haluamaansa tasoa laulunopiskelussa, jos kemiat eivät mene yksiin itse opettajan kanssa. Oppilas opettelee laulun, jonka jälkeen opettajan arviointi kohdistuu kehitykseen tai sen puutteeseen. Jos kehitystä ei ole tapahtunut, olisi hyvä pohtia yhdessä, kuinka asiaan saadaan selkeys.

Broileri-harjoituksessa taas harjoitellaan pääasiallisesti artikulaatiota ja samalla se toimii myös oivana tukiharjoitteena. Henkilökohtaisesti olen havainnut harjoitteen olevan äärimmäisen tehokas, sillä ei ole ensimmäinen kerta kun sana tulee lauletuksi broilerin sijaan bloirelina. Harjoitteessa on myös tärkeää keskittyä sanan alkuun, jolloin harjoite tehostuu. Hyvällä artikulaatiolla saadaan lauluun monesti kaivattua rytmisyyttä ja ilmettä.

Kuva 3

Moo

Moo- harjoitteen tarkoituksena on harjoittaa artikulaatiota käyttäen legatoa (suom. sitoen) ja staccatoa (suom. terävästi). Tämän harjoituksen avulla myös niin sanotun laulutaidottoman oppilaan ääniala kasvaa huomaamatta. Halutessaan opettaja voi laajentaa harjoitusta lisäämällä loppuun glissandon (suom. liuku), joka lisää harjoitteen laajuutta.

Esitetyissä harjoitteissa on vain muutamia vihjeitä siitä, kuinka esimerkiksi vasta-alkaja voi opettajan kanssa harjoittaa omaa ääntään ja ennen kaikkea sävelkorvaansa. Harjoitteita voi kukin opettaja lisätä ja keksiä tarpeidensa mukaan. Valmiita harjoitteita on aina hyvä käyttää, mutta jos oppilaan laulullinen kehitys vaatii nopeaa mukautumista, on opettajan pystyttävä kehittämään uusia keinoja saada laulu toimimaan.

5 LOPUKSI

Tätä opinnäytetyötä tehdessäni huomasin, että on vaikeaa kirjoittaa aineistoon perustuvaa tekstiä, jos ei ole olemassa täsmällistä lähdettä juuri omasta alasta. Klassiseen lauluun liittyvistä pedagogisista asioista olisin pelkkien lähdeosteiden perusteella voinut kirjoittaa vaikka kuinka, mutta miten sitten kansanlaulusta? Huomasin, että minulla on tietoa vaikka kuinka paljon kansanmusiikista ja siihen liittyvästä tematiikasta, mutta kaikki tieto on tullut pääosin opettajiltani Sanna Kurki- Suoniolta ja Liisa Matveiselta. Olen voinut tukea joitain asioita kirjallisuuden faktoihin, mutta esimerkiksi tyylilliset seikat ovat jääneet puhtaasti kuulonvaraiseksi oppimiseksi.

Tulevaisuudessa opetuksen lisääntyessä ja tietotaidon kasvaessa on toivottavaa ainakin omalta kohdalta että kansanlauluun tulisi lisää oppaita ja niitä myös hyödynnettäisiin. Olen perehtynyt muiden maiden lauluoppaisiin jonkin verran ja niistä olen saanut lisää tietoa. Myös muut alan opiskelijat ovat antaneet palautetta esimerkiksi englantilaisista ja amerikkalaisista lauluoppaista.

Jatkossa on tärkeää panostaa oman tyylin luomiseen ja sen kehittämiseen. Mikään lauluopas ei pysty antamaan kaikkia niitä vastauksia, joita vuorovaikutteinen opetustilanne tuo mukanaan. Vastaukset ovat usein siellä missä kysymyksetkin – laulajassa. Vastausten löytäminen vaatii vain hieman itsensä tutkiskelua ja pohdintaa siitä, mistä kaikki taas lähtikään. Opettajana yritän muistaa kaikki seikat, mitkä minulle on opetettu. Oppilaalla on vain yksi ääni, kuten professori Borg sen ilmaisi. Itseni tehtävä on yrittää vaalia sitä mahdollisimman rakkaasti ja tarkoin.

LÄHTEET

Antoisat keskustelut Sanna Kurki-Suonion ja Liisa Matveisen kanssa.

Borg, K. 1999. Suomalainen laulajanaapinen. Helsinki:
Suomen musiikkikirjastoyhdistys.

Hautamäki, T (toim.) 1997. Laulajan opas. Seinäjoki:
Rytmi-instituutti.

Koistinen, M. 2003. Tunne kehosi – vapauta äänesi. Äänitimpurin käsikirja. Helsinki:
Sulasol.

Ranta – Meyer, T. 2000. Paljon enemmän kuin pelkkä teoria. Helsinki:
Sibelius Akatemian koulutuskeskus

Roivainen, R. 2004: Laulamisen sietämätön helppous. Tampere:
Pilot- kustannus.

LIITTEET

Liite 1

XV luku: Laulunopettajan on muistettava että

- 1) Oppilaalla on vain yksi ääni, opettajalla monta potilasta. Hyvänkin luonnonäänen pilaaminen on varsin helppoa.
- 2) Ei saa raiskata oppilaan taiteellista minää. Vain sen avulla hän pystyy jotain kunnolla esittämään.
- 3) Ei saa luulla omistavansa yhtä autuaaksitekevää metodologiaa. Sitä ei ole
- 4) Opetus on aina yhteistoimintaa. Kuspäinen oppilas voi päästä tarpeettoman pitkälle, jos on yhtä kuspää opettaja.
- 5) Lauluäänen on aina omattava ”pääsointi”, lukuun ottamatta kaikkein matalimpia säveliä.
- 6) Vokalisointi ei saa tapahtua suun asentoa muuttamalla. Vaikka kokeeksi on yritettävä saada aikaan kaikki vokaalivärit ja niiden ”laseeraukset” ihan samalla suunasennolla.
- 7) Ylähampaitten pitää olla näkyvissä ja suun vähän törröilään.
- 8) Hengitys on keskeinen asia, sen pitää aktivoida alavatsa ja sivukset. Ei saa laulaa linttarinnalla, - ei koskaan.
- 9) Laulunopettajalla on kaksi erillistä funktiota: Äänenmuodostuksen ja laulamisen opettaminen. Nämä voidaan yhdistää, kunhan muistetaan että ne ovat kaksi eri asiaa.
- 10) Vilustunutta tai muuten käheytynyttä ääntä (rasittunutta) ääntä ei saa lähteä treenaamaan.
- 11) Ääni sietää aika paljon, jos on tarve. Vaikka on oltavakin varovainen, saa oppilaan ääntä jännittää aina äärialoille asti. Turha hempeys pois.
- 12) Ei tarvii hävetä jos käyttää ammattimuusikon apua. Harvalla kunnon laulunopettajalla on perusteellinen musiikintuntemus.
- 13) Ei ole syytä aiheetta plimputtaa pianoa opetuksen aikana. Kaikki huomio tarvitaan oppilaan vahtimiseen.

- 14) On koetettava löytää se sävelkorkeus, -väri ja vokaali, joissa oppilaan ääni soi parhaiten. Siitä kuuluu, mihin oppilas pystyy ja mistä voi lähteä etenemään.
- 15) On hyvä ylläpitää tarkkaa muistiotä siitä, missä kaikissa jutuissa oppilaan laulussa on pulmia.
- 16) Jokainen ei ole Metropolitan- kandidaatti, ei saa panna päätä pyörälle.
- 17) Oppilaan on omaotteisesti opetettava monipuolista ohjelmistoa ainakin nuoteista osattavaksi. Ei saa jäädä makaamaan muutaman tutkintotehtävän laitamille. Ammattiharjoittajan apu on tarpeen.
- 18) Kyseessä on psyykkinen juttu, täytyy saada henkilökohtainen, mielellään tuttavallinen ote oppilaaseen.
- 19) Käsijännitys pitää saada pois, samoin sängerskamainen käsinanova pumppaaminen. Olat alhaalla, rinnat ylhäällä ja kädet halkoina. Hyvä ryhti!
- 20) Jos huomaa, ettei edistystä ole, annettava oppilaan reilusti vaihtaa maestroa ilman kyrää.
- 21) Oppilas ei saa itseksensä tehdä liikaa ääniharjoituksia.
- 22) Ilmaiseksi ei saa opettaa.